

Speciálně pedagogické postupy pro děti s dyslexií

Níže uvedené postupy jsou zaměřené na rozvoj techniky čtení (plynulost a správnost). Uvádíme krátký popis. Metody jdou zařadit k pravidelné domácí přípravě. Jde o to, v krátkém časovém úseku (3-5 minut) intenzivně trénovat danou oblast. Je však třeba dodržet určitý postup a správně využívat dané pomůcky. Proto je vhodné zaškolit se u speciálního pedagoga (buď v PPP nebo využít školního speciálního pedagoga).

Tyto postupy navazují na vyučovací metodu analyticko-syntetickou, tzn., že dítě se ve škole učí číst slabikováním. Jiné vyučovací metody čtení zatím nemají vypracovaný ucelený „nápravný“ postup. Při obtížích se poraďte s odborným pracovníkem.

Techniky nácviku čtení

Postřehování

- Nácvik rychlého čtení slabik a slov.
- Je metoda vhodná pro děti, které již zvládly jednotlivá písmena, ale kterým dělá obtíže spojení písmen ve slabiku a slabik ve slovo.
- K postřehování používáme postřehovací kartičky, čtenářské okénko, později stačí jen nějaké ukazovátko (např. tužka).
- Dítěti na chvíli ukážeme slabiku a zakryjeme. Dítě postřehne a nahlas přečte. Tímto nácvikem postupně přejdeme ze slabikování k plynulému čtení. Tato cvičení zařazujeme před vlastním domácím čtením. Je však třeba dodržet určitý postup, zvládnutí od nejjednoduššího k nejobtížnějšímu.

Čtenářské okénko

- Je to metoda velmi účinná, pokud se provádí správně, pravidelně a dlouhodobě. Děti se zpočátku okénkům brání, je třeba jim odolat.
- Okénko buď text postupně odkrývá nebo zakrývá, nebo vymezuje. Cílem je ovládnout neuspořádané a neefektivní oční pohyby dyslektiků, naučit dítě sledovat text postupně, plynule, zamezit domýšlení slov i přehazování písmen.
- Správná práce s okénkem vede ke zlepšení techniky čtení, čtení je postupně plynulejší i rychlejší, odbourává se dvojitá čtení, mizí chyby (záměny písmen, přehazování písmen nebo slabik, nesprávné domýšlení). Čím více je zvládnuta technika čtení, tím více zůstává energie na porozumění čtenému.
- Zpočátku posunuje okénkem dospělý spolu s dítětem, až si dítě na pomůcku zvykne a zvládne pohyb, může si posunovat samo.
- Okénko lze vystříhnout z tvrdého papíru (nutné respektovat výšku písmen) nebo lze zakoupit.
- Okénko odkrývající zadržuje tzv. překotné čtení.
- Okénko zakrývající tlačí dítě dopředu a usměřuje správný směr očních pohybů.
- Okénko vymezující omezuje rozsah vnímání, kdy se dítě může soustředit jenom na několik písmen, v tomto případě dítě musí číst očima (ne rozumem) a odstraňuje se tak „hádání“.
- Čtenářské okénka lze zakoupit:

<https://www.sevt.cz/produkt/dyslekticka-sablona-cteci-okenko-k4607605/>

<https://eshop.dyscentrum.org/dyscentrum/eshop/6-1-DYSLEXIE/0/5/800-Cteci-zalozka-s-vyrezem>

Doplňující metody při nácviku čtení

Čtení v duetu, stíněné čtení

- Je to metoda, kdy čte dospělý spolu s dítětem.
- Při první variantě čte dospělý o jednu, dvě slabiky dopředu a svým hlasem a správným čtením dítě vede.
- Ve druhé variantě čte dospělý o jednu, dvě slabiky pozadu a svým hlasem a správným čtením se pro dítě stává kontrolou. Cílem metody je, aby dítě text zároveň vidělo i slyšelo.
- Metoda zpočátku vyžaduje trpělivost a jistý nácvik, zejména dospělého, který se musí přizpůsobit rychlosti čtení dítěte.
- Tato metoda je doplnění techniky postřehování a čtení s okénkem. Po krátkém nácviku čtení následuje asi 2-3 minuty čtení v duetu.

Čtení motivované

- Cílem je, aby se dítě naučilo sledovat text čtený druhým člověkem (sledovat text zrakem i sluchem). Volit zajímavé texty.
- Dospělý čte nahlas, čtení přerušuje a dítě pokračuje, po chvíli se opět vystřídají. Přerušit text lze i uprostřed věty, kdykoliv. Dítě musí bedlivě sledovat.

Procvičování obtížných míst v textu

- Je to metoda, která vyžaduje více času. Vymezíme text, se kterým se bude pracovat, př. 3-10 řádků.
- Dítě očima rychle text přeběhne po řádku (aniž by četlo) a tužkou si podtrhne každé slovo, o kterém si myslí, že by jej neumělo najednou přečíst. Když projde zadaný úsek, zopakuje tento postup ještě jednou. Poté si prohlédne a nahlas přečte všechna podtržená slova. A teprve až nyní se dá do čtení celého textu. Obtížná slova má již vyzkoušena a čtení je tak plynulejší, dítě také získá na sebedůvěře a zažije se pocit úspěchu.

Porozumění čtenému textu

Zvláště dětem s obtížemi ve čtení, které se příliš soustředí na technickou stránku výkonu, obsah textu často uniká. Obtíže se potom projeví nejen tím, že dítě není schopno vyprávět obsah přečteného článku, ale má potíže např. v matematice při řešení slovních úloh a ve všech předmětech, kde má získávat informace čtením textu.

Cílem by mělo být naučit dítě vnímat a rozlišit podstatné od nepodstatného, základní dějovou linii, dějové souvislosti, ale také vytvoření si vlastního úsudku. S touto dovedností se počítá už na 2. stupni ZŠ.

Náměty k rozvoji porozumění čtenému:

- dítě zkusí samo dítě povídat, co si pamatuje (postupně ho vedeme k vyjadřování se ve větách, chronologicky, rozšiřujeme slovní zásobu);
- můžete se na další informace z textu doptávat otázkami (pravdivými i nepravdivými);
- ptáme se na významy slov, zda rozumí, zda umí vysvětlit;
- ilustrace textu, pro počátek stačí jedné věty;
- dítě přečte krátký text a někdo jiný povídá obsah, dítě sleduje, zda něco „nepoplete“;
- překrývání spodní části písmen tak, aby ke čtení dítě muselo domýšlet text podle obsahu;
- zakrývání celých slov ve větě a doplnění dle obsahu, např. Na obloze svítí...

Také listování v knížkách a encyklopediích a občasné přečtení krátkého textu má svůj význam. Utváří se tak návyk používat knihy, hledat v nich nové údaje nebo pouze rozptýlení. I čtení nadpisů, názvů kapitol nebo textu pod obrázky je čtením a přispívá ke zvládnutí této dovednosti.

Bez ohledu na věk se velmi doporučuje předčítání. Není pravdou, že od 2. třídy si žák může číst sám. V tomto věku (a u dyslektiků ještě déle) ho čtení příliš unavuje, takže si raději nechte vůbec, ztrácí vztah ke knihám jako zdroji zábavy a poučení.

Multisenzoriální přístup

Tento přístup preferuje zapojení co nejvíce smyslů souběžně – zrak, sluch, řeč, hmat, manipulaci. Již jsme psali, že pro dyslektika je učit se pouze čtením velmi obtížné. Pokud se zapojí více smyslů, pomáhá to kompenzovat obtíže.

Níže uvádíme některé z publikací, ve kterých můžete tento multisenzoriální přístup uplatnit. Takové pracovní sešity poskytují nacvičovat techniku čtení a porozumění čtenému a zároveň pomáhají rozvíjet dílčí funkce, které potřebujeme ke zvládnutí čtení (a právě tyto funkce bývají u dyslektiků nedostatečně rozvinuty).

Publikace využijete například přes víkendy nebo prázdniny. K intenzivnímu procvičování lze využít:

- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. *Čteme se skřítkem Alfrédem*. Computer PRESS, 2006
- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. *Čtení pro mne*. Brno, vydala Pedagogicko psychologická poradna Brno,
- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. *Postřehovací slabiky*. Brno, vydala Pedagogicko psychologická poradna Brno,
- ČERNÁ, Marie a Iva STRNADOVÁ. *DYSLEXIE – detektivní úkoly pro malé čtenáře*. Praha, nakladatelství FRAGMENT, 2006. ISBN 978-80-253-1278-0
- MICHALOVÁ, Zdena. *Základy čtení I, II*. Havlíčkův Brod, nakladatelství TOBIÁŠ, 2001. ISBN 808580898-6.
- ŠUP, Rudolf. *Učíme se číst s porozuměním (2.-5. ročník)*. Praha, vydal Rudolf Šup, 1995.
- ŠUP, Rudolf. *Učíme se číst s porozuměním (5. ročník)*. Praha, vydal Rudolf Šup, 2000. ISBN 80-238-6078-X.